

Synopsis:

Liwat nga nagkitaay ang sadto magnobyahanay nga sanday Ched kag Yana, sang magbalik ang ulihi sa Iloilo. Kaangay sang mga pagbag-o sang syudad nga madugay man ginkilala nga puluy-an, natalupangdan man ni Yana ang mga pagbag-o kay Ched.

Sa Lum-ok sang Imo Suso

Amo ini ang siling mo:

Yana, nahidlaw na ako sang adobo.

Gani sa wala pa nagsilak ang adlaw, samtang mahamuok ang imo pagtulog, nagbangon ako gikan sa paghigda sa imo dughan --- sa lum-ok sang imo suso --- kag nanghimos agod magkadto sa tinda sa Bangga Aganan, sa haywey sang Pavia. Gintudlo mo ini sa akon kagab-i sang nag-agi kita diri pagkatapos mo ako ginsugat sa airport.

Amo ini ang dalagan sang aton sugilanon:

- Ched, dako na gid ang ginlain sang Iloilo, 'no?

- Huo, kadamo na sang nagbag-o diri.

- Ti, *shabulized* ini gihapon bisan naglain na ang Mayor?

- Sus, indi ka magpati sa mga amo sina nga sugilanon. Halin sang una, tubtob subong, sa paghigugma lang nagaka-*high* ang mga Ilonggo.

Ginsugpunan mo ini sang kadlaw. Apang daw halin lang ini sa puwak, wala naggikan sa dughan.

Amo ini ang pagpadayon sang aton sugilanon:

- Pwerte na gid ang trapik sa Cebu subong. Doble kon ikumparar sang *five years ago*. Daw parehas na gid sang trapik sa Manila.

- Tuod ka? Kon sa bagay, nagaamat-amat na man gani bug-at ang trapik diri sa Iloilo. Pamatyag ko amo na gid man ini ang nagakalatabo sa mga dalagko nga syudad diri sa aton pungsod. Pagkadto ko sa Davao *last month*, tuman na man ka rikot sang trapik. Bisan gani didto sa inyo sa Kalibo, nagagutok na man ang karsada.

- O? Nag-ano ka sa Davao?

- A, wala. Malip-ot lang nga bakasyon, a.

- Aw, okay. Nakabakasyon ka man sa Kalibo?

- Haha. Kay sin-o ako mabakasyon didto? Naagyan lang namon pa-Boracay.

- Ninyo?

- *I went with one of my friends.*

Ginkompra ko ang mga panakot nga pila ka bes ko na man ginbakal sa pito ka tuig naton nga pagnobyahanay:

- *one fourth* nga kilo sang manok (kombinasyon sang hita nga bahin nga paborito ko, kag pakpak nga paborito mo; wala sa aton nga duha ang kauyon sang pecho);
- duha ka bilog nga dalagko nga ahos;
- isa ka putos sang paminta;
- duha ka *sachet* sang rekado;
- isa ka gamay nga botelya sang langgaw; kag
- duha ka gamay nga *sachet* sang *seasoning*.

Nagbakal man ako sang isa ka kilo nga bugas, bisan pa nga sa aton pagsugilanon, nasugid mo nga wala na ikaw masyado nagakaon sang kan-on. Tingala ko man daw naggulogamay ikaw. Pinakaulihi ko ginbakal ang tunga sa dosena nga itlog.

Amo ini ang imo sabat sang ginpamangkot ko ikaw kon ano na lang ang ginakaon mo subong sa baylo sang kan-on:

Sandwich kag *salad*. Kon kaisa, *pasta*. Ginalikawan ko na man ang *pork* kag *beef*. Pero nahidlaw na ako sang adobo.

Nagaagaw pa ang dulom-kasanag sang makabalik ako sa imo balay sa Deca Homes. Nakit-an ko pa ang silak sang planeta nga Venus sang magtangla ako sa wala pa ako magsulod sa imo kudal. Naghalin ka na gid man sa balay niyo sa Sinikway sa may Lapuz. Ikaduha ko pa lang ini nga pagbisita diri. Tatlo ka tuig na ang nagligad sang una kag ulihi ako diri makakadto.

Amo ini ang ginsiling mo sa akon sang una mo ako diri gindala:

Bal-an ko nga indi ini ang luyag mo nga *dreamhouse*, 'Ga. Pero *temporary* lang ini. Inang may matawag lang kita nga aton.

Mahinay ang akon paghulag kay man indi ta ka gusto mapukaw. Sa salas kita nagtulog bisan pa nga may duha ka hulot sa ikaduha nga panalغان sang imo balay. Ari bal-an diri ang *aircon*, siling mo, kag wala ka nakapanghimos sang imo hulot-tululugan.

Amo ini ang ginsiling ko sa imo:

Amo na gani nga ari ako diri. Agod manghimos, parehas sang una.

Nagkadlaw ka lang kag dayon nagsaka. Halin gihapon sa puwak ang kadlaw. Pagpanaog mo, may dala ka na nga *mattress*. Liwat ka nga nagsaka, kag sa imo pagbalik,

comforter, habol, mga ulunan, tualya, kag panapton-pangtulog para sa akon naman ang imo dala.

Amo ini ang ginsiling mo:

Gusto mo manghimos, indi bala? *As you wish.*

Nagdayon ako sa kusina kag gintultol ang akon mga kinahanglanon. Kumpleto ang imo mga gamit-pangluto bisan pa nakahibalo ako nga *instant noodles* lang ang sarang mo nga lutuon. Wala ko napunggan nga magyuhom sa akon kaugalingon. Kapila mo pa lang ayhan nausar ang mga gamit nga ini?

Nagsugod na ako sa pagkihad sang ahos. Dayon, ginkihad ko ang manok sa galagmay nga hiwa. Ginbutang ko sa yahong ang mga kinihad nga manok kag ahos, amo man ang iban pa gid nga mga panakot. Gintakluban ko ini sang plato kag ginsulod sa *ref*.

Sa imo nga *ref*, may ara sang magnet nga may laragway sang duryan sa ibabaw sang ngalan nga Davao. Nadumduman ko ang *ref* sa akon *condo unit* sa Cebu. Puno man ato sang *ref magnets* nga gikan sa mga lugar nga ginkadtuan naton: Boracay, Bangkok, Cagayan de Oro, General Santos, Singapore, Baguio, Hong Kong, Kota Kinabalu.

Wala ko ginpangkakas ang mga ini bisan pa nagapang-imon si Andrea, kag pirmi namon ini ginaawayan. Ginbulagan niya ako sang nagligad nga tuig.

Amo ini ang ginhambal niya sa akon:

Wala gani kuy laban sa ref magnets, samot na sa kagahapon ninyu ni Merced.

Nagtakos ako sang isa ka salmon nga bugas kag nagtig-ang.

Nakita ko ikaw nga nagtakilid kag gintandayan ang ulunan sa imo tupad.

Sadtong mga tion nga nagasugod pa lang kita sa aton mga ubra, duha lang ka ulunan ang may ara kita sa boarding house nga ginaarkilahan ko. Tungod sa imo katambukon, naanad ka nga may mataas nga ginaunlan kag may ginatandayan. Gani ginahatag ko sa imo ang akon ulunan kag nagahigda lang ako sa imo dughan --- sa lum-ok sang imo suso --- samtang hugot ako nga ginahakos sang imo maunod nga mga butkon.

May isa ka tuig sadto nga puros ulunan ang regalo ko sa imo sa tagsa okasyon: sa *Valentine's*, sa imo kaadlawan, kag sa aton *anniversary*. Ulunan pa gid liwat ang regalo ko sa imo sang Paskwa nga ato.

Amo ini ang ginsiling mo:

Nabudlayan ka na gid siguro maghigda sa dughan ko, 'no?

Bal-an mo nga indi ina matuod. Ang imo *insecurity* ang isa sa masami naton ginaawayan. Indi ko kaintindi kon nga mas ginapili mo patihan ang mga butang nga makapalain sang imo buot. Pirmi ko ginaliwat-liwat sa imo, sa tagsa tungtong ko sang akon guya sa lum-ok sang imo suso, sa paghakos ko sa imo, dayon pagtanday:

Amo ini ang pinaka-*best place in the world* nga tulugan.

Gin-ula ko sa kalaha ang manok kaupod ang ginhuluman sini nga langgaw kag iban pa nga mga panakot. Gintakluban ko ang kalaha kag ginpasiga ang kalayo sa *gas range*. Dayon, nagkuha ako sang isa pa gid ka kalaha kag nagprito sang apat ka itlog. Malasado, kay amo ini ang naluyagan mo.

Sang nagbukal na ang ginasun-ad ko, ginpagamayan ko ang kalayo. Sang una mo matilawan ang akon adobo, ginmuno mo nga lain ini sa gindak-an mo nga adobo tungod kay wala ini patis ukon estiwitis.

Amo ini ang siling ko:

Adobo de Yana ini ya mo.

Ginplatar ko na sa ibabaw sang lamesa ang aton pagkaon, amo man ang mga pinggan kag mga kubyertos. Nagapanghimos ako sang akon mga gin-usar sa pagpreparar sang mga ginluto ko sang makit-an ko nga nagsiga ang imo cellphone nga ara sadto lapit sa gin-unlan ko. Wala sa buot nga ginpalapitan ko ini.

Amo ini ang mensahe:

Isabelle Ty

Good morning, my gugma. *kiss emoji*

I'm no lo...

Indi ko na mabasahan ang iban pa nga bahin sang mensahe.

Napatay ang suga sang imo cellphone.

Naglisyo ka tubtob nga nagaatubang na sa akon ang imo lawas. Nag-alsa ang matambok mo nga dughan sa imo pagginhawa sang madalom. Mas malapsi ang duag sang sini nga bahin sang imo lawas kon ikomparar sa imo duag-duta nga panit. Nagsiding ang buhi nga alom sa ibabaw nga bahin sang imo wala nga titi. Dugang pa, nagasilang sa imo manipis nga t-shirt ang nagabukol nga utong sa tunga sang imo suso. Kadamo na ako sang nabasa nga binalaybay tuhoy sa paghigugma. Apang ikaw, subong, diri --- ikaw ang akon binalaybay.

Sa likod sang nagagumon mo nga buhok, may yuhom nga nagkurit sa tunga sang imo guya.

Amo ini ang imo ginsiling:

Hmmm. Adobo de Yana.

Tubtob subong, ginakunyag ka gihapon sa hamot sang akon nga adobo. Ginpangita ko ang kakunyag nga ini kagab-i sang magkitaay kita paggwa ko sa *Arrivals Area*, paghaksanay naton nga duha, pagmuno mo nga angayan ako sang malip-ot ko nga buhok, kag pagsugilanon mo sa akon samtang nagasakay kita sa imo awto papuli sa imo balay.

Kon tani ang aga nga ini nagsugod apat ka tuig ang nagligad, amo sini ang dapat nga mga masunod nga hitabo:

Mapalapit ako sa imo samtang nagaalsa ang imo mga kamot nga nagahulat sa akon.

Hakson mo ako.

Hutikan ko ikaw sang, "*Good morning*, palangga ko."

Masabat ikaw sang, "*Good morning*, mas palangga ko."

Mahawid ka sa akon liog.

Mahana ako nga pabangunon ka.

Mas mag-an ako sa imo sang sulosobra napulo'g lima ka pulgada, gani sunlugon ko ikaw sang amo sini:

Indi ko kasarang, 'Ga. Kabug-at sa imo.

Liwaton naton ini.

Mahana ako nga pabangunon ka, apang indi ko gihapon ikaw sarang mapabangon.

Sa ikatatlo ko nga paghana-alsa sa imo, mabangon ka na gid man.

Halukan ko ikaw kag liwat nga hakson.

Sunlugon mo ako sang amo sini:

Hmmm. Ilok pa lang, sud-an na.

Kusion ko ikaw sa hawak kag hambalan sang amo sini:

Tao kimo. Mamahaw na kita.

Mamudlo ang imo mga mata sa pagkaon nga ara sa ibabaw sang lamesa: nagaaso nga kan-on, malasado nga *sunny side up*, kag ang ginakahidlawan mo nga adobo.

Matimpla ka sang kape.

Dugangan mo ini sang gatas tubtob nga mangin kaangay na sang duag sang akon panit ang duag sini.

Lugayon mo ang kape nga ginpatam-is sang maskubado kag patilawan sa akon ang kutsarita nga gin-usar mo sa paglugay.

Dilapan mo ang kutsarita nga bag-o ko lang ginhigupan.

Masiling ka sang amo sini:

Namit.

Dayon, lugayon mo liwat ang kape nga imo gintimpla.

Sa sulod sang tunga sa oras, mamahaw kita nga duha samtang nagatanday ako sa batiis mo. Masugilanon kita tuhoy sa kon ano-ano lang nga mga butang nga mapensaran naton nga duha.

May ginasugid ka sa akon sadto tuhoy sa mga *parallel universes*.

Amo sini ang dalagan sang aton sugilanon:

- May nabasahan bala ako, 'Ga. May ara kuno sang *infinite universes, and we are just in one of it*. Kag tungod sa *concept* sang *infinity, somewhere in a parallel universe*, may ara sang isa pa gid ka Merced kag isa pa gid ka Dayanara.

- Ti, *soulmate* man ni Ched nga ini si Yana sa *parallel universe*?

- Huo eh. Indi lang basta *soulmate*. *An infinite number of parallel universes guarantees* nga may ara sang *at least* isa ka *universe where Ched and Yana will live happily ever after*.

- *You mean other than in this universe?*

Katodo sang harakhak nga ginbalos mo sadto. Ang harakhak nga libo na nga bes ko nabatian. Harakhak nga halin sa pag-awas sang kalipay sa dughan nga wala nagapugong magbuya sini. Luyag ko madumduman kon san-o ko ulihi nabatian ang harakhak mo nga kaangay sadto.

Sang maghubas na ang imo kadlaw, amo sini ang ginhambal mo:

This is what I'm sure of, 'Ga. Let's call this universe we're in as Universe A. Sigurado gid ako nga whatever happens, Merced of Universe A will always, always be in love with Dayanara of Universe A.

(Ngaa Universe A? pamangkot ko. // A as in "aton," sabat mo samtang nagakurit sang *air quotes*. // Ako naman ang nagharakhak sang todo.)

Kon kaisa, politikal ang dalagan sang aton mga sugilanon. Miyembro abi ikaw sang League of Filipino Students sadtong college pa kita, gani kabahin na sang aton *pillow talk* ang mga komentaryo mo tuhoy sa *socio-political issues*.

Amo sini ang aton sugilanon sadtong gin-*declare* ang Martial Law sa Maguindanao:

- Abi bal-an sang mga tawo, *peace and order issue* lang ang pagdeklarar sang Martial Law.

- O? Indi bala amo gid man? Madamo ang rebelde didto. May iban pa gid ini nga *dimension* haw?

- *Economic*, 'Ga. Kag *easier means* agod magbalsa sang kwarta sang gobyerno.

- Ha? Paano?

- *Remember that during* Martial Law, wala na nagakinahanglan sang *procurement process* ang isa ka probinsya. Isa lang ka pirma sang "Martial" (nag-airquotes ikaw), aprubado na ang mga dokumento para sa mga kontraktor sang mga kon ano-ano nga *infra projects*. Pamatyag mo, sin-o ayhan ang may dako nga *kickback when this happens?*

Madamo ikaw sang mga amo sini nga sugilanon kag nagapamati gid ako kag nagadugang man sang akon ginahunahuna. Apang bisan lain-lain pa ang aton nga ginaistoryahan, indi madula ini:

Liwat-liwaton mo nga dayawon ang kanamiton sang ginluto ko nga adobo, samtang liwat-liwaton ko man dayaw ang kanamiton sang gintimpla mo nga kape.

Dayon, himuson ko ang mga ginkaunan ta.

Mapaligo ka kag mag-ilis.

Idul-ong ko ikaw sa *gate*, kag hulaton nga makasakay sang jeep pakadto sa imo opisina.

May nabasahan ako sadto, nga ginasugid ko man sa imo, tuhoy sa planeta nga Alpha Centauri B. Ara ang planeta nga ini nahamtang sang sulo-sobra sa apat ka *lightyears* halin sa aton solar system. Buot silingon, kon may ara sang kasanag gikan sa aton planeta, apat ka tuig pa ang magligad bag-o makit-an ang kasanag nga ini sa Alpha Centauri B. Kon may tinuga nga ara didto subong nga may tuman ka sipat sang mata nga sarang makakita sang mga hilitabo sa aton kalibutan, ang aton matag adlaw sang nagligad nga apat ka tuig ang iya makita. Gani kon ang aga nga ini nagsugod sa wala pa magligad ang apat ka tuig, mabusog gid ang mga mata sang tinuga nga ato sang iya mga makit-an nga paghirupay naton.

Apang indi makapabusog sang mata, ukon pa gani suloksulok, ang handurawan sang mga butang nga wala man nagkalatabo.

Tatlo ka tuig na ang nagtakop sang ginbulagan ko ikaw kag ginpili ko si Andrea. Isa sya sa mga *top management* sa ginaubrahan ko nga supermarket sa Cebu. Naghulugay ang amon buot. Naintindihan niya ang mga luyag ko malab-ot nga handom sa kabuhi: ang makapatindog sang kaugalingon ko nga balay, ang makabakal sang manami nga salakyan, ang makatipon sang dako nga kantidad sa bangko. Wala ka sang mga amo sini nga handom. Kontento ka na sa imo ginasweldo bilang accounting staff sa U. P. Ginsukma ko ini sa imo sang ginbisita mo ako sa Cebu para sa aton *7th anniversary*.

Kapila ka magbalik-balik sa Cebu pagkatapos sadto agod magpakitluoy nga balikan ko ikaw, apang wala nagbag-o ang akon desisyon. Wala ko na ginsabat ang imo mga text kag tawag; gin-*unfriend* ko ikaw sa Facebook.

Pagligad sang isa ka tuig sugod sang akon pagbulag sa imo, wala ka na man nagpakita sa akon. Wala ka na nagtext ukon nagtawag.

Duha na ka tuig ang nagtakop sang ulihi kita nagsugilanonay. Gani sang gintext ko ikaw sang nagligad nga bulan agod pahibal-on nga mahapit ako sa Iloilo bag-o magpa-Bacolod, nakibot ako nga nagsabat ka. Ginsiling ko sa imo nga may ara ako sang meeting sa *prospective supplier* sang gina-manage ko nga supermarket. Naglisensya ako sa imo nga kon pwede, sa imo ako ma-*overnight* kay man wala na ako sang masakyan nga *fastcraft* pa-Bacolod sa gab-i sang akon pag-abot. Wala ko ginpaabot nga magpasugot ka.

Anom ka bulan na halin sang nagbulaganay kami ni Andrea. Luyag ta ka balikan. Luyag ko ipadumdom sa imo nga *soulmate* ko ikaw. Kon sarang ko lang tani ikaw dal-on sa Alpha Centauri B agod ipakita sa imo ang aton mga handurawan sa wala pa ini sila tanan madula. Luyag ko ikaw *i-remind* sang ginsiling mo sa akon:

Bisan ano pa ang matabo, si Merced sang Aton Universe wala untat nga mahigugma kay Dayanara sang Aton Universe.

Kagab-i, tuyo mo tani nga sa salog magtulog samtang ako ang matulog sa sofa. Gin-ingusan ta ka nga matupad ako sa imo sa salog. Nagpasugot ka man.

Mabugnaw ang dapyang sang aircon. Sang ginhakos ko ikaw, wala ka man nagpamalibad. Ginkay-o mo pa gani ang habol agod nga duha kita ang makaigo sa idalom sini.

Wala ako nangisog nga halukan ka. Kag ayhan tungod sang kakapoy sa biyahe, madasig ako nga natulugan.

Sa tunga sang kagab-ihon, nabatyagan ko ang init sang imo ginhawa sa akon nga liog. May paghidaet sa imo nawong sa imo pagtulog. Kag sa akon pagbugtaw kagina, ginahakos mo ako samtang nagahigda ako sa imo dughan --- sa lum-ok sang imo suso. Daw kaangay lang sang aton pagtulog sa pila man ka gatos nga gab-i sang pito ka tuig naton nga pag-updanay.

Amo gani nga wala ko nalikawan nga panumdumon ang aton na kinaandan nga ubrahon sa tagsa aga naton nga pag-updanay sang una. Kag ayhan, kon may ara gid man sang *infinite number of universes*, sa isa sadto ka *universe*, ang mga ginpanumdom ko nga hitabo ang magamarka sang una nga adlaw padulong sa aton pagbalikanay.

Apang sa kamatuoran, amo ini ang natabo:

Ginkapkap mo ang katre sa pagpangita sang imo cellphone.

Ginbuksan mo ini kag ginbasa ang mensahe.

Nagyuhom ka sa imo nabasahan.

Nadiparahan mo nga ginalantaw ko ikaw.

"*Good morning,*" siling mo sa akon.

Dayon, nagbangon ka kag ginpaandar mo ang TV. Ginsaylo mo ini sa channel sang mga balita.

"Ma-CR ko anay, ha. Dayon, mamahaw na kita."

Nagpanarangka ka sa CR.

Mabatian ko ang pahutik mo nga paghagikhik-sugilanon.

Naga-Ininglis ka.

Nagpungko ako sa tubang sang lamesa kon diin nabutang ang yahong nga may malapsi nga adobo. Ginasipot mo pa sadto ang sarsa sini. Kamuton mo ang kan-on kag ipahid ini sa sarsa sang nagsamo nga langgaw, mantika, kag panakot.

Amo sini dayon ang silingon mo:

Lain gid man ya ang kanamiton sang adobo basta may *secret ingredient*.

Dayon alsahon mo ang akon butkon kag singhutan ang akon ilok.

Pila ka gatos nga adlaw naton ang nagsugod sa amo sini, kag nagtapos sa aton pagtulog, kon diin ara ang ulo ko sa dughan mo, hugot ang imo paghakos sa akon, kag ananay ako nga nagatanday sa imo mga hita. Kag sa wala pa kita nga duha mahulog sa katulugon, mahalukanay kita - tatlo ka bes - antes ako liwat nga magbalik-higda sa lumok sang imo suso, kag mahutik sang, "Amo ini ang pinaka-*best place in the world* nga tulugan." Liwat mo ako nga halukan sa agtang kag hakson sang hugot, bisan pa lima ka malum-ok nga ulunan ang hulid naton.

Sa TV, ginabasa sang *news anchor* sa teleprompter ang mga detalye tuhoy sa pagdeklarar sang Martial Law sa bug-os nga Mindanao kagab-i. Sa akon pagkakibot sa balita, gintakluban ko sang akon kamot ang akon baba. Napanimahuan ko ang nagpabilin nga amyon sang ahos sa akon mga tudlo.

Padayon ang *news anchor* sa pagsaysay sang mga rason sang pagdeklarar sang Martial Law apang nagtalang na ang akon mga mata sa Starbucks *mug* sa sulod sang *shelf* nga ara sa kilid sang imo TV. May nakasulat diri nga **Davao**. Sa likod sini, may nagakulob nga *picture frame*. Ginkuha ko ini kag ginpaatubang sa akon.

Laragway nimo kag sang isa pa ka babaye. Duag-gata ang iya panit. Naka-*ponytail* ang duag-tungang-gab-i niya nga buhok. Singkit sya kag may *dimple* sa tuo nga bahin sang iya guya. Ara kamo sa *coffee shop*. Tupaday kamo sa *couch*. Ginaakbayan niya ikaw kag nagatapikanay ang inyo guya. Sa lamesa nga ara sa inyo atubang, may ara sang *green salad, pizza pie, kag duag-puti nga pasta*.

Sa wala madugay, amo ini ang mga nabatian ko:

"I love you, too."

Ang flush sang inodoro.

Ang pagtagasak sang tubi halin sa gripo.

Dayon, ang pag-click sang ganhaan sang banyo.